

УДК 658.168:336.631.162

ФУНКЦІЇ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ

Н. В. Смирнова

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

Анотація. Згруповано точки зору стосовно класифікаційних ознак і видів функцій і методів управління активами підприємств як складових фінансового менеджменту. Уточнено перелік та визначення загальних функцій управління активами з позиції керуючої системи. Систематизовані й запропоновані методи управління активами на основі їх поділу на адміністративні, економічні і соціально-психологічні

Отримані результати мають бути спрямовані на удосконалення розуміння сучасного фінансового менеджменту керівниками і спеціалістами вітчизняних організацій та прийняття ним більш досконалих управлінських рішень в управлінні організацією як єдиною системою.

Ключові слова: активи; функції, методи; управління; класифікація; фінансовий менеджмент; організація.

Вступ. В сучасних реаліях у зв'язку із постійними змінами зовнішнього середовища та глобалізації економічних відносин дедалі складнішими стають виклики для фінансової стабільності суб'єктів підприємництва в Україні. За даних умов питання якості управління активами підприємств стають пріоритетними, а побудова сучасної системи фінансового менеджменту в Україні можна вважати одним із першочергових завдань менеджменту організацій на сучасному етапі.

В даному контексті слід звернути увагу на те, що якість фінансового менеджменту в значній мірі залежить від детального визначення сутності та

класифікації функцій і методів фінансового менеджменту підприємств в цілому та управління активами зокрема.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що виокремленню функцій і методів управління активами організацій присвячена невелика кількість наукових досліджень. Тому дослідження питань сутності та класифікації функцій і методів управління активами підприємств, на нашу думку, доцільно розпочинати з узагальнення концептуальних основ менеджменту організації.

Проблемам функцій і методів управління присвячені праці багатьох провідних вчених-економістів, серед яких особливо хотілось би виділити праці Й. С. Завадського [1], О.Є. Кузьміна і О.Г. Мельник [2], Л.І. Скібіцької та О.М. Скібіцького [3]. Так, Й. С. Завадський у своїх дослідженнях пояснює сутність функції менеджменту та розрізняє серед них загальноорганізаційні, спеціалізовані, обслуговуючі. Він визнає класифікацію функцій з позиції суб'єкта менеджменту найпоширенішою [1, с. 52] і таку позицію підтримують Л.І. Скібіцька та О.М. Скібіцький [2, с. 21-25], тоді як О.Є. Кузьмін і О.Г. Мельник у своїх дослідженнях вказують на розповсюджену класифікацію на загальні і конкретні [3, с. 58-66].

Огляд публікацій за проблемою вказує на те, що недостатньо розкрита проблема функцій і методів управління активами. Незначна кількість праць присвячені даній проблемі на мікрорівні. Зауважимо, що найбільше уваги приділяється дослідженням загальних функцій управління активами саме в банківському менеджменті. Так, загальним функціям приділяють увагу такі науковці як І.О. Бланк [4; 5], Л.О. Примостка [6], Л.В. Кузнецова [7].

Зміст управління будь-яким господарюючим суб'єктом економіки розкривається в процесі здійснення конкретних функцій. Проте, питання про склад функцій, які формують будь-яку систему управління, зокрема й управління активами, залишається відкритим і є предметом наукових дискусій. При цьому, фактором підсилення неоднозначності визначення складу функцій управління активами є специфіка його функціонування та взаємодії із зовнішнім середовищем. До того ж, важливість тих або інших функцій

управління визначається як сукупністю завдань, що підлягають вирішенню, так і тією економічною ситуацією, в якій вирішуються поставлені завдання.

Метою дослідження є групування точок зору стосовно сутності та класифікації функцій і методів управління активами підприємств; формування власного концептуального бачення даної проблеми.

Результати досліджень. Термін «функція менеджменту» розглядається в багатьох джерелах з основ менеджменту і більшість трактувань зводяться до енциклопедичного його значення.. Ми цілком поділяємо точку зору Й. С. Завадського, що функція менеджменту – це вид діяльності щодо об'єкту, який зумовлюються кооперацією та поділом виконуваної роботи серед управлінського персоналу. Кожна функція складається із послідовності взаємопов'язаних дій для виконання поставленої ролі управління [1, с. 51].

Узагальнення багатьох трактувань поняття «функції управління» підводить до такого висновку: функції управління активами – це конкретні види цілеспрямованої діяльності, які впливають на процеси прийняття фінансових рішень менеджерами різного рівня стосовно формування чи використання активів.

Вперше в науковій літературі функції управління були сформульовані французьким вченим, якого вважають засновником теорії і практики менеджменту Анрі Файолем, який поділив функції управління на функції управління підприємництвом і адміністративні функції [2, с. 39-40].

В сучасній літературі знаходимо безліч підходів щодо класифікації функцій управління, що пояснюється застосуванням різного роду критеріїв їх оцінки. Деякі автори вважають класифікацію функцій з позиції суб'єкта менеджменту найпоширенішою [1, с. 52], інші вбачають найбільш розповсюдженою класифікацію з організаційно-технічного погляду [8, с. 18], за якою виділяються загальні та специфічні функції управління. Загальні функції виділяються відповідно до етапів управління як процесу, тоді як специфічні – розрізняють насамперед за формою поділу процесу управління на складові частини.

Деякі дослідники розрізняють серед функцій менеджменту загальноорганізаційні (наприклад, виконання функцій керівниками організацій), спеціалізовані (здійснення завдань різними спеціалістами), обслуговуючі (що стосується обліку та звітності) [1, с. 52].

З огляду на це можна стверджувати, що функції управління активами виконують та реалізують під час взаємодії суб'єктів та об'єктів управління. Хоч функції управління активами розглядає невелике коло науковців, в основному, в контексті функцій фінансового менеджменту. Поте зазначимо, що залежно від завдань дослідження сучасні вчені-економісти вирізняють загальні та специфічні функції, пов'язуючи загальні функції з діяльністю суб'єктів управління, а специфічні функції – з функціонуванням об'єкту управління, тобто окремих його підсистем та елементів.

Найбільш детально загальні функції управління активами досліджені в роботах І.О. Бланка, який відзначає, що в першій групі функцій управління активами підприємства як управляючої системи основними є:

- розробка стратегії розвитку активів підприємства;
- аналіз фінансової діяльності підприємства та ефективності функціонування активів;
- планування розвитку та ефективного використання активів;
- обґрунтування та прийняття оперативних рішень з ефективного використання активів;
- контроль за виконанням розроблених планів та прийнятих оперативних рішень;
- стимулювання ефективного використання активів;
- формування інформаційного забезпечення системи управління активами [4, с. 49; 6, с. 54].

У другій групі функцій управління активами деякі фахівці розглядають наступні:

- управління формуванням активів підприємства;
- управління використанням активів у операційному процесі підприємства;

- управління використанням активів у інвестиційному процесі підприємства;
- управління рухом активів в процесі їх обігу;
- управління фінансовими ризиками пов'язаними з використанням активів [4, с. 287].

В іншій своїй роботі І.О. Бланк розглядає управління активами як специфічну функцію фінансового менеджменту. Згідно даним дослідженням, управління активами включає наступні функції, які за своїм змістом більш конкретно характеризують саме процеси управління об'єктами:

- виявлення реальної потреби в окремих видах активів виходячи з передбачуваних обсягів операційної діяльності підприємства та визначення їх суми в цілому,
- оптимізація складу активів з позицій ефективності їх комплексного їх використання,
- використання активів з позицій забезпечення ліквідності окремих видів оборотних активів та прискорення циклу їх обороту,
- вибір найбільш ефективних форм та джерел їх фінансування [5, с. 41-42].

На нашу думку, дана класифікація є досить чіткою і логічною, але для функції «формування інформаційного забезпечення системи управління активами» вважаємо більш точним формулювання «облік активів та формування інформаційного забезпечення системи управління активами», а для функції «обґрунтування та прийняття оперативних рішень з ефективного використання активів» більш точним буде формулювання «оперативне регулювання складу активів з позиції ефективного їх використання», а також доповнити дану групу функцією «організація структур з управління формуванням та використанням активів». Таким чином, ми зможемо дотриматись найбільш широкого загальноприйнятого [1, с. 52-54; 2, с. 58-60; 3, с. 172-226] переліку функцій управління: прогнозування, планування, організація, координація, регулювання, мотивація, контроль, облік і аналіз.

Існують також інші спроби класифікації функцій управління активами. Ю. М. Тимошенко залежно від фаз життєвого циклу підприємства виділяє такі функції управління активами як формування необхідного обсягу і складу активів для забезпечення певних темпів економічного розвитку; забезпечення максимальної доходності (рентабельності) активів з урахуванням можливого ступеня фінансового ризику; забезпечення мінімізації фінансового ризику використання активів з урахуванням певного рівня їх доходності (рентабельності); забезпечення постійної платоспроможності підприємства за рахунок підтримання достатнього рівня ліквідності активів; оптимізація обороту активів; забезпечення застосування адекватних методів оцінки вартості активів [9, с. 103-104].

Подібної точки зору дотримуються також О. Кириченко та В. Міщенко, які вважають, що: «...організаційна структура фінансового менеджменту має враховувати особливості об'єкта управління: необхідність управління ліквідністю, ризиками і прибутковістю» [10, с. 593].

Ми вважаємо, що дана класифікація відображає не функції (певні види діяльності), а завдання управління активами підприємств.

Функції та принципи управління реалізуються за умови поєднання методів та інструментів впливу активи. Методи управління класифікуються різними авторами за різноманітними критеріями:

а) за змістом впливу: методи, що відповідають вимогам економічних, соціально-психологічних, організаційно - психологічних, організаційно-технічних, демографічних та інших законів [2, с. 201; 3, с. 226-239];

б) за направленістю: методи матеріального, соціального, морального і організаційно-адміністративного впливу [2, с. 202; 3, с. 240];

в) за організаційними формами: методи одноособового, колегіального і колективного впливу [2, с. 203; 3, с. 246].

Використовуються і інші критерії для класифікації методів управління. У вітчизняній літературі методи управління найчастіше об'єднуються в три групи: економічні методи; адміністративні (організаційно-розпорядницькі);

соціально - психологічні методи [1, с. 53; 2, с. 201-217; 3, с. 226-246]. Оскільки в науковій літературі дискусія з приводу класифікації методів управління активами відсутня, згідно останнього групування пропонуємо рис. 1.



Рис. 1. Система методів управління активами підприємства

Джерело: побудовано автором

Економічні методи управління деякі вчені ділять на методи зовнішнього впливу (з боку держави) та методи внутрішнього впливу [2, с. 228-231]. З нашої точки зору, методи зовнішнього впливу більш доцільно відносити до групи елементів державного регулювання управління активами підприємств. До складових механізму управління активами пропонуємо відносити також

частину загально корпоративних розпорядчих методів (Статут, стратегії, політики) як групи елементів внутрішнього регулювання управління активами підприємств, оскільки вони також є витокком побудови підсистеми управління активами.

Важливо наголосити, що всі перелічені методи перебувають у тісній взаємодії, утворюючи єдину систему, та для досягнення основної мети управління активами вони повинні застосовуватися в комплексі, як взаємодоповнювальні і ні в чому не протиставні один одному прийоми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розглянуті складові підсистеми управління активами є підґрунтям для формування стратегії розвитку підприємства. Тобто, зазначені складові використовують під час декомпозиції процесів управління активами підприємства, оскільки дають змогу ув'язати функції управління активами з стратегічними цілями розвитку та реалізації його конкурентної стратегії. Отже, управління активами як складову процесу фінансового менеджменту, слід розглядати як систему завдань, принципів, функцій, методів, форм та інструментів, яку формують та впроваджують з метою підвищення ефективності, конкурентоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства. Тому перспективними будуть дослідження з розширення переліку методів управління активами, а також з формування моделі технології управління активами.

Література

1. Завадський Й. С. Менеджмент / Й. С. Завадський. – Т. 1. – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 543 с.
2. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту : Підручник/ О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Академвидав, 2007. -464 с.
3. Скібіцька Л.І. Менеджмент. Навч. посібник/ Л.І. Скібіцька , О.М. Скібіцький. – К.: Центр учбової літератури, 2007. - 416 с.
4. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. В 2 т. – 3-е изд./ И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – Т. 1 – 656 с.

5. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия./ И.А. Бланк. - К.: Ника-Центр, 2003.- 448 с.
6. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент в банку. Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 280 с.
7. Кузнецова Л.В. Сутність та основні складові системи управління фінансами банку / Л.В. Кузнецова // Науковий вісник НЛТУ: Збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.9. – С. 196-205.
8. Бєседін М. О. Основи менеджменту: оцінно-ситуаційний підхід (модульний варіант): Підручник. / М. О. Бєседін, В. М. Нагаєв. –К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 496 с.
9. Тимошенко Ю. М. Оцінка вартості активів як перспективна функція фінансового менеджменту / Ю. М. Тимошенко // Тези доповідей учасників VIII Міжнародної наукової конференції, присвяченої пам'яті д.е.н., професора, заслуженого діяча науки і техніки України О.С. Бородкіна, 26 березня 2010р. / Національна академія статистики, обліку та аудиту держкомстату України. – Київ. – 2010. – С.103-105.
10. Банківський менеджмент : підручник / за ред. О.А. Кириченка, В.І. Міщенко. – К. : Вид-во "Знання", 2005. – 831 с.

АННОТАЦІЯ

Смирнова Н. В. Функции и методы управления активами в системе финансового менеджмента организаций

Сгруппированы точки зрения относительно классификационных признаков и видов функций и методов управления активами предприятий как составляющих финансового менеджмента. Уточнен перечень и определение общих функций управления активами с позиции управляющей системы. Систематизированы и предложены методы управления активами на основе их разделения на административные, экономические и социально-психологические

Полученные результаты могут быть направлены на совершенствование понимания современного финансового менеджмента руководителями и

специалистами отечественных организаций и принятия ими более совершенных управленческих решений в управлении организацией как единой системой.

Ключевые слова: активы; функции; методы; управление; классификация; финансовый менеджмент; организация.

SUMMARY

Smyrnova N. Functions and methods of asset management in organization's financial management system

The opinions on types and kinds classification of functions and methods of asset management as organization's financial management system components have been grouped. The list and essence of general methods of the asset management controlling system have been specified and identified. Methods of asset management based on their division into administrative, economic and socio-psychological have been systematized and proposed.

The results are aimed at improving the organizations leaders understanding of modern financial management and at acceptance of improved management decisions in the organization as a common system.

Keywords: *assets; functions, methods; management; classification; financial management; organization.*